

Er uhensigtsmæssig låneadfærd arvelig?

Claus Thustrup Kreiner, Søren Leth-Petersen og Louise Willerslev-Olsen
Economic Policy Research Unit, Københavns Universitet

EPRN ansøgning, November 2013

Formål og policy relevans

Danske husholdningers gæld i forhold til indkomst placerer dem gennemsnitligt set blandt de mest forgældede i verden (EU-kommissionen 2012; IMF, 2012). Dette har været genstand for forskellige danske policy analyser (se fx Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2010; Nationalbanken 2012, 2013) og er ifølge Det Systemiske Risikoråd (2013) et vigtigt makroprudentielt fokusområde for Danmark fremadrettet. Udover systemiske finansielle og makroøkonomiske risici kan høj gæld og stor risikotagning også have store finansielle og menneskelige omkostninger for den enkelte husholdning.

Et højt gæld-indkomst forhold på husholdningsniveau kan være fuldt ud rationelt, hvis husholdningen fx har forventning om højere indkomst i fremtiden, og vil være uproblematisk, hvis husholdningen samtidig råder over tilstrækkelig mange aktiver, som er likvide. Et højt gæld-indkomst forhold er således ikke nødvendigvis tegn på uforsigtig og uhensigtsmæssig adfærd. En bedre indikator er, hvis en husholdning begynder at misvedligeholde sine låneforpligtigelser. Dette vil normalt være sammenfaldende med kraftig forbrugsnedgang for den pågældende husholdning, hvilket retrospektivt ikke er optimalt for husholdningen. Det vil derudover påføre långiver tab og vil trække den økonomiske aktivitet kraftigt ned, hvis betalingsproblemerne er udbredt blandt husholdningerne.

Der vides meget lidt om, hvorfor nogle husholdninger ender i restance, og andre ikke gør. Restancer er ikke nødvendigvis en følge af uhensigtsmæssig adfærd, hvis det for eksempel forekommer blandt husholdninger, der kommer i vanskeligheder som følge af uforudsete begivenheder såsom arbejdsløshed, skilsmisse, sygdom mv. På den anden side kan restancer også være en konsekvens af en uhensigtsmæssig adfærd, hvor husstanden konstant bruger alle likvide ressourcer for at tilfredsstille sit nuværende forbrugsbehov og dermed konstant har for få ressourcer opsparet til at imødegå selv små udsving i indkomst og betalingskrav. Motiveret heraf er formålet med forskningsprojektet at belyse følgende spørgsmål:

Skyldes restancer og manglende servicering af gældsforpligtigelser blandt nogle husholdninger primært uheldige omstændigheder, som kan ramme alle, eller skyldes det snarere permanente forskelle mellem husholdninger, hvor nogle husholdninger mere eller mindre permanent er i gældsvanskeligheder, og hvor dette adfærdsmønster går i arv fra generation til generation?

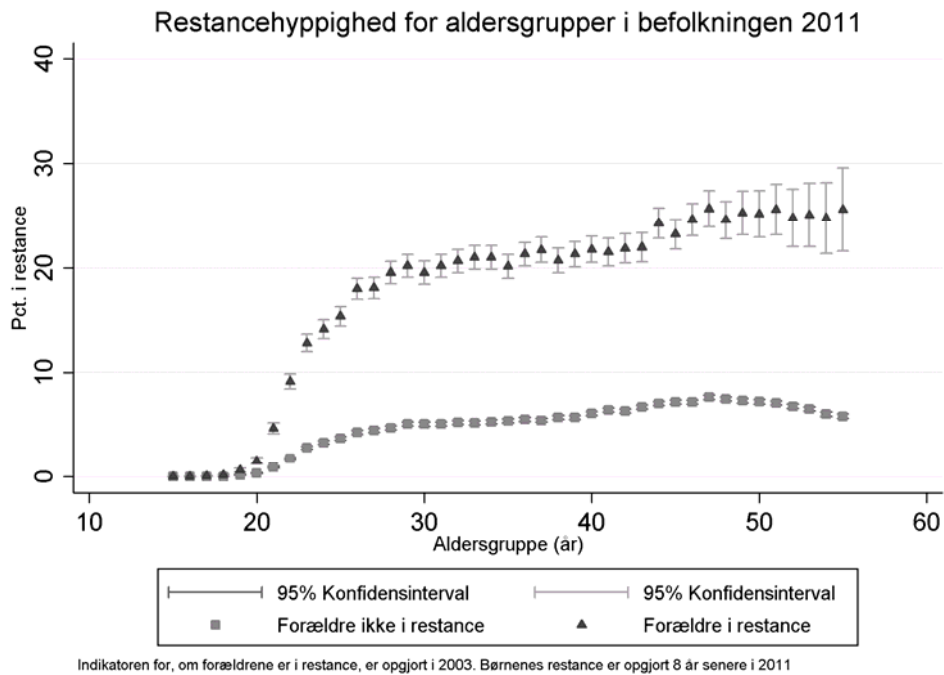
Analysemetode og data

Krumtappen i analysen er nye unikke mikrodata, som forskergruppen har fået adgang til via SKAT. Data indeholder information om alle lån (realkreditlån, banklån samt lån fra anden finansiel virksomhed) udstedt til hver enkelt dansker i perioden 2003-2011, herunder om der er restancer på lånet. Data stammer fra lovpligtige, tredjepartsindberetninger fra alle finansielle institutioner og er dermed af højeste kvalitet. Det er planen at samkøre de nye data med alle relevante registre fra Danmarks Statistik, så vi opnår et næsten komplet billede af hver enkelt husstands samlede økonomiske situation, familiesammensætning, demografiske karakteristika, evner mv. Vi har adgang til en del relevant data via CAM databasen, men mangler en række vigtige forhold, såsom skolekarakterer, helbredsændringer mv.

I projektet vil vi udnytte, at man i de danske data kan knytte forældre og børn og følge begges tilbøjelighed til at ende i restance i perioden 2003-2011. Dette er ikke gjort før. En central ide er, at vi vil spore og kvantificere sammenhængen i restancetilbøjeligheden mellem forældre og børn for derved at identificere, om restancetilbøjeligheden for børnene er et resultat af tilfældige omstændigheder eller om der er dybereliggende og mere permanente faktorer, for eksempel utålmodighed eller mangel på selvkontrol, som gør at nogle personer oftere går i restance. I en helt foreløbig analyse på disse enestående data har vi fundet tegn på dels meget permanente forskelle på tværs af individer, fx at 2/3 af individer som var i restance på et låneforhold tilbage i 2003 også er i restance på et låneforhold i 2011, og dels en stærk sammenhæng mellem forældres og børns tilbøjelighed til at ende i restance. Figur 1 (næste side) viser således, at børn, hvis forældre var i restance på et lån i 2003, selv er mere tilbøjelige til at være i restance i 2011, altså otte år efter forældrenes restance. For en 30 årig er den gennemsnitlige sandsynlighed for at være i restance 20 procent, hvis forældrene var i restance i 2003, mens sandsynligheden kun var 5 procent, hvis forældrene ikke var i restance.

Dette billede tyder på, at tilbøjeligheden til at gå i restance ikke kun er et resultat af tilfældige begivenheder, som rammer folk og sender dem i restance. Det er dog stadig et udestående, hvor vigtig denne intergenerationelle sammenhæng er i forhold til pludselige stød, som rammer folk på tværs af hele befolkningen. Derudover vil vi gerne afklare i hvor høj grad sammenhængen mellem børn og forældre skyldes ensartet uddannelse, indkomstforhold mv., og i hvor høj grad det skyldes egentlig arvelighed i gældsadfærd. En styrke i den sammenhæng er, at vi har mulighed for at følge unge kohorter, som nødvendigvis starter uden gæld og restancer, men som derefter kommer i gældsproblemer.

Figur 1:

Forskningsmæssigt bidrag, forskningsplan og forventet publikationspotentiale

Eksisterende viden omkring, hvorfor nogle personer kommer i gældsproblemer og ikke overholder deres gældsserviceringsforpligtelser er begrænset (Guiso og Sodini, 2013), og ingen har tidligere lavet en intergenerational analyse på dette område, da det kræver omfattende kendskab til restancer, hvor eksisterende undersøgelser i sig selv er begrænsede og ofte er baseret på små spørgeskemaundersøgelser, samt muligheden for at knytte generationer sammen. Derudover kan vi i modsætning til tidligere studier følge individerne over en årrække, hvilket giver bedre mulighed for at belyse kausale sammenhænge samt se på konsekvenserne af pludselig individuelle choks, fx jobtab.

Der har tidligere været lavet analyser af restancer på danske data. Nationalbanken har fx undersøgt frekvensen af restancer på realkreditlån og finder, at antallet af restancer på realkredit lån er meget begrænset (Nationalbanken, 2013). Det bekræftes af vores data, som viser, at restancer fortrinsvist

forekommer på mindre lån, som ikke er optaget med pant. Således er kun 0,2 procent af lånere i restance på et realkreditlån i 2011, mens 9 procent er i restance på et lån uden pant i fast ejendom.¹

Vi forventer som minimum et forskningspapir. De nye data på dette område er enestående og giver mulighed for at belyse spørgsmål af stor akademisk økonomisk interesse på et område, hvor eksisterende viden er begrænset. Vi mener derfor, at projektet har top-5 tidsskrift potentiale og ellers kan publiceres blandt de bedste field tidsskrifter indenfor finansiel økonomi.

Vi planlægger at have foreløbige resultater i løbet af foråret 2014 og et egentlig forskningspapir klart til submission i løbet af efteråret 2014.

Budget

Budget er vedhæftet. Der søges om penge til at købe ekstra data, som ikke er en del af CAM data såsom folkeskolekarakterer, sundhedsoutcomes, nyeste formueregistre mv., til studenterassistance, da de nye store samples med rådata kræver en del dataarbejde, til frikøb samt til rejseudgifter til Louise Willerslev-Olsen. Louise er inviteret til University of California i San Diego af Professor Michelle White, som er en af de førende eksperter på verdensplan inden for personlige restancer og konkurs, og som bl.a. har publiceret den til dato mest indflydelsesrige artikel omkring husholdningers konkursbeslutning (Fay, Hurst og White, 2002). Det her forelagte forskningsprojekt vil drage stor nytte af Michelle Whites ekspertise og af at blive præsenteret ved forskningsmiljøet i UC San Diego. Derudover vil besøget åbne op for at etablere et fælles forskningsprojekt på danske registerdata med Michelle White tilknyttet.

Referencer

Andersen, Asger Lau, Anders Møller Christensen og Nick Fabrin Nielsen, Sigrid Alexandra Koob og Martin Oksbjerg og Ri Kaarup (2012), "Familiernes formue og gæld", Kvartaloversigt, 2. kvartal 2012, del 1.

Andersen, Asger Lau og Charlotte Duus (2013), "Restancer på realkreditlån blandt danske familier", Danmarks Nationalbank, Kvartaloversigt, 3. kvartal, del 2.

Det Systemiske Risikoråd (2013), Pressemeddelelse, 26. september 2013.

Europa-Kommissionen (2012), Alert Mechanism Report, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/documents/alert_mechanism_report_2012_en.pdf.

Fay, Scott, Erik Hurst og Michelle J. White (2002) "The Household Bankruptcy Decision", *American Economic Review* 92(3), 706-718

¹ Nationalbanken (2013) skriver "Det bør dog nævnes, at vi i denne artikel udelukkende fokuserer på husholdningernes gæld til realkreditinstitutterne. Restancer på andre former for gæld, herunder husholdningernes gæld til pengeinstitutter og realkreditinstitutternes udlån til erhverv, er på grund af manglende datagrundlag ikke analyseret."

Guiso, Luigi og Paolo Sodini (2013), "Household Finance: An Emerging Field", Forthcoming in the *Handbook of the Economics of Finance*, edited by Constantinides, G., M. Harris and R. Stulz, Elsevier Science.

IMF (2012), "World Economic Outlook: Growth Resuming, Dangers Remain", International Monetary Fund, April 2012.

Økonomi- og Erhvervsministeriet (2010), Familiernes økonomi, Rosendahls-Schultz Distribution.